

Elementy procesu kształcenia istotne z punktu widzenia wdrażania Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego

Maria Próchnicka

Seminarium Bolońskie
*Wdrażanie programów kształcenia opracowanych zgodnie z założeniami
Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego*
Białystok, 11 marca 2013
Uniwersytet w Białymstoku

Przewidywane skutki wdrożenia Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego

1. Reorientacja systemu kształcenia w wyniku przesunięcia punktu ciężkości z nauczania na uczenie się oraz ścisłe powiązanie kwalifikacji z opisywanymi w sposób kompleksowy efektami kształcenia
2. Oparcie programów kształcenia na efektach kształcenia
3. Kierowanie się w planowaniu oferty dydaktycznej oczekiwaniami i potrzebami otoczenia uczelni:
 - powiązanie dydaktyki z potrzebami społecznymi, w tym szczególnie rynku pracy
 - współpraca uczelni z przedstawicielami pracodawców i instytucjami rynku pracy w tworzeniu i doskonaleniu programów kształcenia
 - wykorzystywanie w doskonaleniu programów kształcenia informacji zwrotnych pochodzących od ich beneficjentów (studentów, absolwentów, pracodawców)
 - położenie w programach kształcenia nacisku na rozwój kompetencji wymaganych na rynku pracy, rozwijanie użytecznych umiejętności
 - niwelowanie utrwalonych w tradycji edukacyjnej różnic w ocenie wartości przypisywanych kształceniu akademickiemu oraz kształceniu przygotowującemu do wykonywania pracy zawodowej
4. Położenie nacisku na zapewnienie i doskonalenia jakości kształcenia, ocenianej przede wszystkim z punktu widzenia studentów i absolwentów i osiągniętych przez nich efektów kształcenia

Autonomia programowa – szanse i wyzwania

- Samodzielne tworzenie kierunków studiów i projektowanie programów kształcenia (z wyłączeniem kierunków studiów przygotowujących do wykonywania zawodów regulowanych w UE oraz zawodu nauczyciela)
- Zróżnicowanie oferty dydaktycznej
- Unikatowość oferty dydaktycznej
- Innowacyjny charakter oferty, zarówno w odniesieniu do efektów i zakresu kształcenia jaki i metod kształcenia
- Możliwość szybkiego dostosowania oferty do oczekiwań i potrzeb społecznych
- Możliwość optymalnego wykorzystania zasobów kadrowych uczelni (jej podstawowych jednostek) w tworzeniu oferty dydaktycznej
- Odpowiedzialność uczelni za jakość kształcenia i wypracowanie stosownych mechanizmów jej zapewnienia i doskonalenia
- Konieczność planowania strategicznego kierunków działalności dydaktycznej uczelni w powiązaniu z innymi aspektami strategii rozwoju uczelni
- Konieczność wypracowania metod zarządzania ryzykiem związanym z samodzielnym tworzeniem oferty dydaktycznej

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA NAUKI I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO

z dnia 5 października 2011 r.

w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (z późn. zm.)

§ 3. Program kształcenia dla określonego kierunku i poziomu kształcenia oraz dla określonego profilu lub profili kształcenia na tym kierunku obejmuje opis zakładanych efektów kształcenia i program studiów, stanowiący opis procesu kształcenia prowadzącego do uzyskania tych efektów.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA NAUKI I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO

z dnia 5 października 2011 r.

w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (z późn. zm.)

§ 5. 1. Program studiów dla kierunku studiów, poziomu i profilu kształcenia określa:

- 1) formę studiów (stacjonarne lub niestacjonarne);
- 2) liczbę semestrów i liczbę punktów ECTS konieczną dla uzyskania kwalifikacji odpowiadających poziomowi studiów;
- 3) moduły kształcenia — zajęcia lub grupy zajęć — wraz z przypisaniem do każdego modułu zakładanych efektów kształcenia oraz liczby punktów ECTS;
- 4) sposoby weryfikacji zakładanych efektów kształcenia osiągniętych przez studenta;
- 5) plan studiów prowadzonych w formie stacjonarnej lub niestacjonarnej;
- 6) łączną liczbę punktów ECTS, którą student musi uzyskać na zajęciach wymagających bezpośredniego udziału nauczycieli akademickich i studentów;
- 7) łączną liczbę punktów ECTS, którą student musi uzyskać w ramach zajęć z zakresu nauk podstawowych, do których odnoszą się efekty kształcenia dla określonego kierunku, poziomu i profilu kształcenia;
- 8) łączną liczbę punktów ECTS, którą student musi uzyskać w ramach zajęć o charakterze praktycznym, w tym zajęć laboratoryjnych i projektowych;
- 9) minimalną liczbę punktów ECTS, którą student musi uzyskać, realizując moduły kształcenia oferowane na zajęciach ogólnouczeniowych lub na innym kierunku studiów;
- 10) minimalną liczbę punktów ECTS, którą student musi uzyskać na zajęciach z wychowania fizycznego;
- 11) wymiar, zasady i formę odbywania praktyk, w przypadku gdy program kształcenia przewiduje praktyki.

Elementy opisujące proces kształcenia

- **Forma (stacjonarna, niestacjonarna)**
- **Czas trwania i szacowany nakład czasu pracy niezbędny do osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia**
- **Dystrybucja nakładu pracy niezbędnego do osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia między różne kategorie efektów i różne formy zajęć, co decyduje o profilu (praktyczny, ogólnoakademicki)**
- **Jednostki (moduły) procesu kształcenia oraz szacowany nakład pracy niezbędny do osiągnięcia przypisanych do nich efektów kształcenia**
- **Metody kształcenia**
- **Etapy realizacji procesu kształcenia, czas ich trwania, szacowany nakład pracy niezbędny do osiągnięcia efektów kształcenia zakładanych dla poszczególnych etapów (plan studiów)**
- **Metody weryfikacji i oceny efektów kształcenia osiągniętych przez studentów**
- **Organizacja procesu kształcenia (sposoby realizacji, zajęcia wymagające bezpośredniego udziału nauczycieli akademickich i studentów)**

Proces kształcenia

Metody weryfikacji i oceny efektów kształcenia

Zakładane efekty kształcenia

Osiągnięte przez studenta efekty kształcenia

Metody kształcenia

Proces uczenia się

Jasne i trafne przedstawienie wymagań oraz ich rozumienie przez osobę uczącą się

Przyswojenie nowych wiadomości i/lub umiejętności

Przekształcenie ich w wiedzę i/lub sprawność

Nabycie kompetencji na określonym poziomie

Umiejętność i sposoby uczenia się, planowania i zarządzania czasem

Rysunek inspirowany modelem uczenia się J.B. Carrol, 1963, 1989

Na jakie elementy procesu kształcenia należy zwrócić szczególną uwagę, by skutecznie wspierać studentów w procesie uczenia się?

Czas

- **Czas trwania procesu kształcenia (czas przydzielony na uczenie się)**
- **Szacowany nakład czasu pracy niezbędny do osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia**
- **Czas wykorzystany na uczenie się**

Czas

- Arbitralne określenie czasu przydzielonego na uzyskanie kwalifikacji danego poziomu (czas ten może być wydłużony dla studiów niestacjonarnych)
- Arbitralne określenie szacowanego nakładu czasu pracy niezbędnego do osiągnięcia efektów kształcenia dla kwalifikacji określonego poziomu, zakończenia danego cyklu kształcenia (semestru, roku)
- Zależność między szacowanym nakładem czasu pracy niezbędnym do osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia a czasem wykorzystanym na uczenie się
- Uwzględnienie w definiowaniu efektów kształcenia czasu przydzielonego na ich uzyskanie i szacowanego nakładu czasu pracy niezbędnego do ich osiągnięcia
- Bilans czasu przydzielonego na zajęcia wymagające bezpośredniego udziału nauczycieli akademickich i studentów, na samodzielne uczenie się oraz na weryfikację i ocenę efektów kształcenia
- Bilans szacowanego nakładu czasu pracy przeznaczonego na osiągnięcie różnych kategorii efektów kształcenia
- Bilans szacowanego nakładu czasu pracy przeznaczonego na osiągnięcie efektów kształcenia przypisanych do obieralnych modułów kształcenia
- Uwzględnienie w weryfikacji i ocenie efektów kształcenia czasu wykorzystanego na uczenie się

Metody kształcenia

Celowo i systematycznie stosowane sposoby pracy nauczyciela ze studentami, zharmonizowane z celami, treściami i efektami kształcenia, które zapewniają studentom osiągnięcie efektów kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych dobrane dla danego modułu kształcenia

Metody kształcenia

Metody kształcenia

Zalety

Aktywizacja uczestników
procesu kształcenia

Indywidualizacja procesu
kształcenia

Wady

Wysokie koszty osobowe i
materialne (sal dydaktycznych,
środków dydaktycznych)

Długi czas trwania procesu
kształcenia

**Nauczanie
poszukujące**

Rozwijane kompetencje:

Umiejętność:

1. pracy w grupie
2. podejmowania decyzji
3. rozwiązywania problemów
4. komunikacji interpersonalnej

Metody kształcenia

- **Różnorodność, z przewagą metod poszukujących**
- **Trafność w doniesieniu do zakładanych efektów kształcenia**
- **Dobór typów zajęć odpowiednich do zakładanych efektów kształcenia**
- **Wykorzystanie technologii informacyjnej i komunikacyjnej**
- **Stworzenie możliwości pracy indywidualnej i w grupie, „w klasie” i na stanowisku pracy**

Metody weryfikacji i oceny efektów kształcenia

Celowo i systematycznie stosowane sposoby sprawdzania wyników uczenia się studenta i określania, czy i na jakim poziomie zostały przez niego osiągnięte zdefiniowane dla danego modułu efekty kształcenia

OCENA KSZTAŁTUJĄCA

Jej celem jest monitorowanie uczenia się studenta w celu dostarczenia bieżącej informacji zwrotnej wykorzystywanej do doskonalenia nauczania oraz uczenia się (wskazanie studentom ich słabych i mocnych stron oraz elementów wymagających poprawienia, rozpoznanie, z czym studenci sobie nie radzą i podjęcie natychmiastowych działań zmierzających do niwelowania trudności)

Carnegie Mellon University, <http://www.cmu.edu/teaching/assessment/basics/formative-summative.html>

OCENA PODSUMOWUJĄCA

Ocena efektów kształcenia osiągniętych przez studenta na zakończenie modułu/programu kształcenia

OCENIANIE

Głównym celem oceniania jest doskonalenie uczenia się studentów i doskonalenie nauczania poprzez dostarczanie informacji zwrotnej; ocenianie obejmuje także takie praktyki, które nie kończą się wystawieniem stopnia (różne techniki oceny kształtującej)

WYSTAWIENIE STOPNIA

Głównym celem jest ocena indywidualnego uczenia się i wyników studenta.

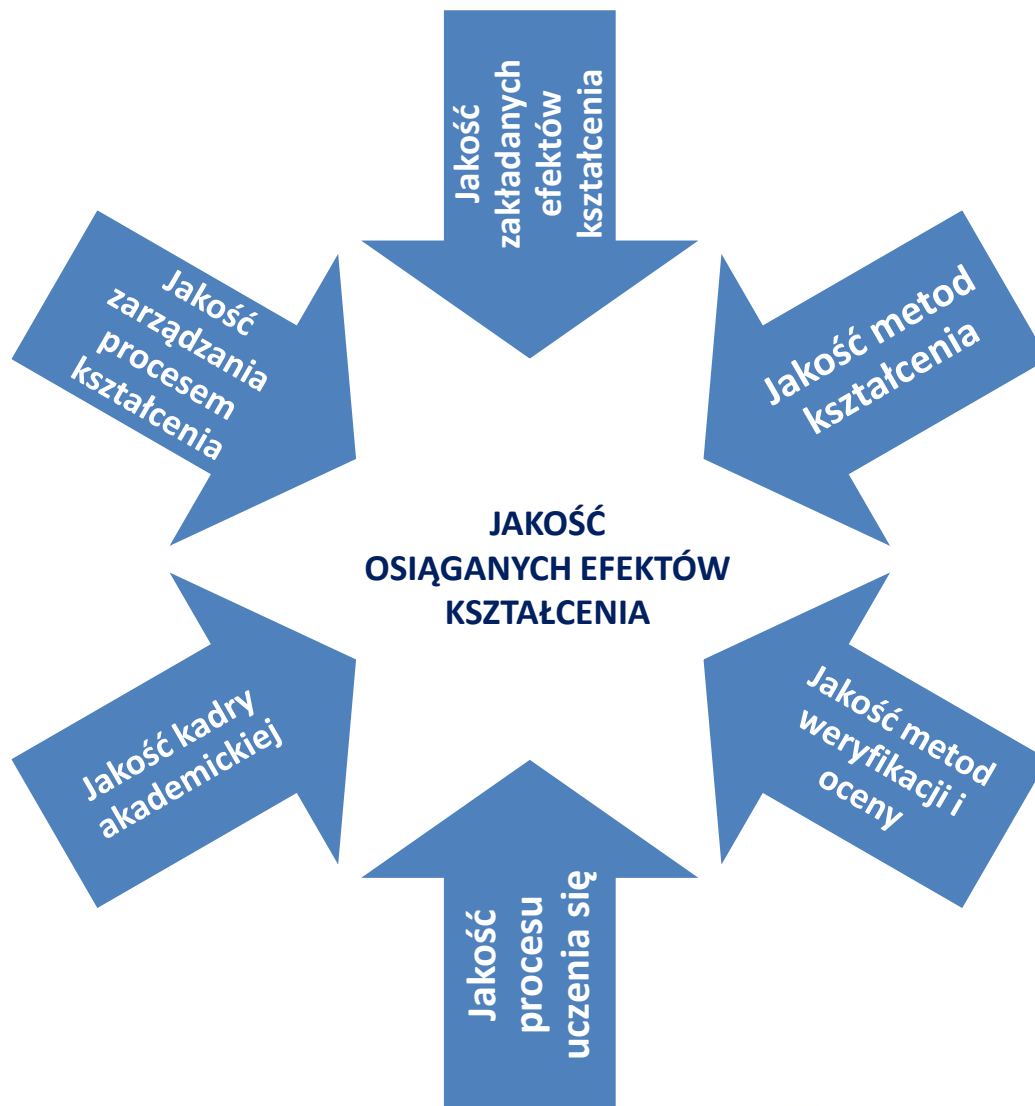
Wystawienie stopnia – traktowane jako najbardziej rzetelny wskaźnik uczenia się studenta – jest często oparte o takie kryteria jak obecność, uczestnictwo, wysiłek, które nie są bezpośrednimi miarami uczenia się

Carnegie Mellon University, <http://www.cmu.edu/teaching/assessment/basics/grading-assessment.html>

Metody weryfikacji i oceny efektów kształcenia

- **Różnorodność i kompleksowość**
- **Trafność i rzetelność w odniesieniu do zakładanych efektów kształcenia**
- **Przeznaczenie odpowiedniej do zakładanych efektów kształcenia ilości czasu na ich weryfikację i ocenę**
- **Precyzja zdefiniowania kryteriów oceny**
- **Jawność kryteriów oceny i ich zrozumiałość dla studentów**

Jakość procesu kształcenia

Bariery we wdrażaniu Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego

- Powierzchowne postrzeganie KRK wyłącznie przez pryzmat regulacji prawnych, skutkujące rozbudową procedur biurokratycznych
- Rozbudowany system regulacji prawnych dotyczących wymagań związanych z wdrożeniem KRK
- Brak tradycji oraz trwałych rozwiązań organizacyjnych pozwalających na aktywne włączenie w proces kształcenia interesariuszy zewnętrznych
- Pracochłonność i czasochłonność procesu kształcenia zgodnego z KRK
- Brak dostatecznej motywacji pracowników naukowo-dydaktycznych (awans i kariera akademicka są związane z osiągnięciami naukowymi, osiągnięcia dydaktyczne są niedostatecznie doceniane)
- Kryzys finansowy, którego skutki ograniczają możliwości stosowania aktywizujących metod kształcenia, indywidualizacji procesu kształcenia pod opieką tutora, czasochłonnych metod weryfikacji i oceny itp.
- Niechęć do zmiany dotychczasowych rozwiązań organizacyjnych w uczelniach (np. dotyczących np. okresu rozliczania pensum dydaktycznego lub rozszerzenia katalogu rodzajów zajęć dydaktycznych wliczanych do pensum)

Dziękuję za uwagę
maria.prochnicka@uj.edu.pl